

Milyen élmények vezették el a népiskolai énekoktatáshoz. —
A középosztály zenei tájékozatlansága és a mult helytelen
zenei kulturpolitikája.

Szombathely jubileumi ünnepségei során hódolt Kodály Zoltán, a világhírű zeneszerző előtt. A rádió is közvetítette a hangversenyt, melyen Kodály maga vezényelte a közös kórust. A hangverseny után Kodály Zoltán a városháza nagytermében igen érdekes előadást tartott zenepedagógiai tapasztalatairól és most kiadott népiskolai énekgyűjteményéről. Előadása belevilágított a magyar Zenei nevelés legmélyére, megmutatta a hibákat és a segítés útját. Beszámol élményeiről, melyek megérelték benne az elhatározást, hogy a zene új területén kezdje meg munkáját. Beszédének azt a részét, mely élményszerű felismeréseit, fontos megállapításait tartalmazza közöljük:

Mélyen tisztelt Hallgatóság! Tulajdonképen zavarban vagyok mikor ezt az értékes közönséget látom, mert hiszen nem ez volt a célom. Én csak 50–60 szoros szaktársamnak akartam elmondani egyet-mást. Itt működő szorosabb szaktársaimnak szerettem volna pár szóval bemutatni legújabb művem: a népiskolai gyűjteményt. Pedig, ha 30 évvel ezelőtt azt mondtam volna valaki, hogy nevelt népiskolai énekgyűjteményen lesz rajta, azon az emberen igazán nagyot nevettem volna, mert akkor én — nem mintha fennhéjázó lettem volna — de már akkor is más munkaterületet láttam magam előtt: a szonátát, kamarazenét, szinfóniát és operazenét területét. A népies zene ugyancsak félre esett. Hogyan történt tehát mégis, hogy idáig „züllöttem” volna le. Ennek hosszú meséje van, aminek elejét annak köszönhetem, hogy bár utólag, zeneszerző szaktársaim közül sokan azt mondják, hogy ez nem egészen komoly züllés, én magam azonban emelkedésnek éreztem annyival is inkább, mert hosszú és fáradtságos munka eredménye volt, hogy idáig jutottam. Az iskolához közeledni abban az időben kezdtem, amikor a múlt háború utáni időben egyre világosabb lett, hogy ez a látszólagos rend és látszólagos kiegyenlítődés, ami a társadalmi és kulturális életünkben mutatkozott, csak látszat és áltatás, hogy itt a kultúra csak olyan világ, mint a nyári vendéglők előtt a leander-bokor, deszkába van ültetve, fahordóban és csak nyáron virágzik és amikor jön a tél, be kell vinni, hogy meg ne fagyjon. Nem a talajból nőtt ki és nem magyar vér kering leveleiben. Az egész valami mesterséges világ. Szorosabban a magam mestersége keretében már láttam ennek kihatásait.

A háború után derült ki, hogy a komoly zene csak néhány kevés embernek kell és hogy a háború előtti 50 év kapkodó és elhibázott kulturpolitikája következtében olyan helyzetbe jutottunk, hogy a magas művészet művelőinek egész tömegét természetűnk, azonban senkiségi gondoskodott arról, hogy az általuk produkált művészetnek fogyasztói is legyenek.

A gazdasági életben a felesleget a háború

után kell elhelyezni. Itt van a legnagyobb feltevő piac. Így történt az a sajnálatos tény, hogy mi neveltünk zenészeket, a mi pénzünkön, a magyar állam pénzén, mert hiszen az állam fizeti a zeneakadémiát és soha vissza nem térülő befektetésekre óriási összegeket áldoztunk a nélkül, hogy költségünk megtérült volna, mert az itt végzett növendékek ahelyett hogy működésüket a magyar állam javára fejtették volna ki, külföldre mentek. A magyar állam így nevelte ingyen gazdagabb államok számára a zenészeket.

Az ittmaradtak nem tudván elég foglalkozási teret találni — őszintén szólva nem tudtak meghallgatásra találni — minden törekvésüket arra irányították, hogy hogyan lehet állami szubvenciójukat felemelni. Nem a szubvenció emelésével lehet egészséges fejlődést és életet elérni, hanem a zenére éhes tömegeket kell szaporítani. Ilyen gondolatok között fordult figyelmem az iskola felé és akkor eszméltem rá arra, amit mindenki tudott, csak a többségnek maradt a legtöbbje adós, jóllehet az ügyes zeneértők felnevelését a szakiskola magára vállalja, de oda csak azok kerülnek, akik a tömegben, mint zenei tehetségek kiváltak. Szükség volt tehát egy olyan típusra is, amely a tömegeket készíti elő az általános iskolákban. Ekkor kezdtem szorosabban tanulmányozni a zenének az iskolában lévő szerepét összehasonlítani más államokéval és nem volt nehéz hamarosan megállapítani, hogy itt is tovább működik a háború előtti önáltatás, az öncsalás, az egymás szemébe való porhintés, a szólamok szavalása és a kultúrfőlény szakadatlan hangoztatása. A sokat gyalázott utódállamok sokkal több gondot fordítottak az iskolákban a zenei nevelésre. Sokkal több zeneileg képzett tanerő állt rendelkezésükre. Ez élesen akkor derült ki, amikor Erdély visszacsatolása után egy csomó zenei szaktanár szárazon maradt, mert amikor átirányították az iskolákat magyar tantervre nem maradt számukra hely. Ott mindig volt zeneóra és rendes tanárokat alkalmaztak, akik az anyagi gondokat nem ismerték. Az átvételkor egy csomó tanár munka nélkül maradt és azt kérdezték, hogy mi lesz velük. Átmeneti megoldást létesítettek jóllehet a tantervhez közelednünk kellett, mert egy bizonyos idő múlva általánossá lett az egységes magyar tanterv. Azonban aligha remélhetjük, hogy az általános magyar tanterv el fogja érni a volt romániai tantervet. Akkoriban kezdtem figyelni, hogy mit énekelnek az iskolás diákok, akkoriban kezdtem lapozni a tankönyveket, énekgyűjteményeinket. Természetesen egyre jobban elhültem és egyre jobban megértettem ezeket az állapotokat ilyen előzmények után és ilyen előkészítés után más eredmény nem is volt várható, mint társadalmunk általános atitűdje a zenével szemben, különösen a középosztálynak tökéletes zenei járatlansága és tapasztalatlansága a zene iránt, kíváncsiságának is teljes hiánya, hiszen olyan iskolából kerültek ki, ahol a zene soha szóva nem került. És nem nyílt alkalmuk meglátni azt, hogy itt is van valami, amin lehet

keresni. Ez azonban nem tervszerűen, csak úgy ösztönösen alakult bennem. Egy alkalommal az lendített élénkebb tevékenységre, hogy a bécsi hegyek között való bolyongásom közben egyszer egy kiránduló leányintézetet lestem meg és megfigyeltem, hogy mit dalolnak. Ott az erdőben tanyázva fel alá járkálva és egypár óra alatt az egész műsorukat végig hallgatva világos lett előttem az, hogy itt tenni kell valamit. Be kell avatkozni minél előbb, mert ha ebben a posványban hagyjuk az ifjúságot, akkor semmit sem várhatunk tőle, ha felnőtt. Mert egy teljes zenei nevelés nélküli, szűkölködő tömeg kerül ki az életbe, amelynek vajmi kevés köze lesz a zenéhez. Annál súlyosabb volt ez az eset, mert egy tanítónőképző intézet volt ez, ahol majd egyszer az utánuk jövő nemzedék tanítására szánt jelölteket nevelik így, ilyen zenei hozzáértéssel természetesen akkor a maguk részéről szintén képtelenek lesznek többre vinni és vajjon, hogy tudják majd nevelni a reájuk bízott gyermekeket. A többi már azután magától értődik. Kell, hogy valaki ezeket meglássa, észre vegye, hogy itt tenni kell valamit. Amit azóta próbáltam tenni és kísérletezni, annak élénk visszhangja támadt minden iskolában. Eddig a legelső volt ez a könyv, amely — talán nem veszi senki szintén dicsekvésnek, vagy nem tudom minek, — de tény az, hogy régebbi iskolai énekvűjtemények lapjain nem szerepeltek olyan emberek nevei, akik a zenei életben más-képen is résztvettek, hanem azok a nevek, akik az iskolai gyűjtemény lapjain szerepeltek, a zenei életben máskülönbben ismeretlenek voltak. Azt hiszem, ez a baj gyökere. Hogyha majd olyan emberek szerkesztenek tankönyvet az iskola számára is és a szerény igényű apró gyermekek számára is, akik különben is benne élnek a zenei életben, már ez a helyzet általánosan javulni fog. Éppen ezért szívesen vállalkoztam a miniszter felszólítására ilyen gyűjtemény összeállítására, hogy ezzel is példát adjak a magukat különbnek vélő zenészeknek, hogy nem szégyen ezzel foglalkozni, sőt kötelesség akkor, hogyha érezzük, hogy jobban tudjuk megcsinálni, mint a másik. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy nem akadhat kiváló szakértő, aki máskülönbben sem, mint aktív zenész nem visz szerepet, csak ezt a rettenetes elhagyottságot kellett megszüntetni, hogy az iskolai zene az egész külön világ, külön csoda, amelyből semmiféle út nem vezet a tulajdonképeni zenei életbe. Ezt a kapcsolatot minden erővel kidolgozni és ezt a vérkeringést a zenevilág közt élénké tenni, ez volna a legsürgősebb kötelesség, ezért tartottam szükségesnek már eltekinteni attól, hogy értek-e hozzá vagy jobban értek-e hozzá, mint más iskolai szakfőru, hogy részt vegyek ebben a munkában és ezzel is rámutassak, hogy a nagy-zene — a felnőttek zenéje — között és a kicsinyek zenéje között helyre kell állítani a testi-lelki azonosságot, mert máskülönbben nem várható, hogy az iskolából kikerült gyermek azután kint az életben terjessze, amit tanult. —

Az előadás további része szakszerű pedagógiai kérdésekkel foglalkozik.

Hirdessen az

Irrott Kő-ben

Szegény magyarok.

Vastag békesség fedi az éjjelt,
az erdő aljánál egy út rohan,
s lent a síkon néhány kékszemű ház
legeleszget szelíden, jámboran...

Nyárfájlaló, kis tűzek cifrázzák
a holtvirágú, őszi réteket, —
lila köd fátylazza be a tájat
és benne két bús árnyék lépeget.

Két, halk, jövőtlen, elnyúló árnyék
botorkálgat a zúgó Hold alatt:
ronggyos álmokat sítat a szívük,
ez a némithatatlan piúppalatty.

Nézi őket az útszéli Krisztus:
a kibarnult pléh feléjük ragyog.
Ez is szenvedett, — így szól az egyik,
s megemelik némán a kalapot.

Mennek a nagyudvarú Hold alatt,
valami sejtés szívükbe nyílt;
maradnak lassú, örökös árnyak
lelkük átkozott, szép álmaival...

KALDI JÁNOS.

ZSEMLYE.

Négyszögnyi ablakban
Finom puha zsemlye
Alig fér bele egy
Kerek gyerek szembe:

Ott álltak előtte
Ronggyos kis nadrágba:
összefolyt a nyáluk
A zsemlye láttára.

Számlálták a garast
Mind a hármuk zsebébe,
Hátha kifutná egy
Szép piros zsemlyére.

Kevés volt a pénzük
Egy fillér hiányzott.
Hatért nincsen zsemlye...
állt a pék s kiáltott.

Csendben tovább mentek
Felnéztek az égre.
S könnyezőkött három kis
Bús magyar szemébe.

LÓRINCZ PÁL.

Elveszett dallam.

Még itt rezeg az elnémult vonón,
Pár hang a lámpán fentakadt;
Hosszan lóg le lengve lába
S sötétbe vész az ablakok alatt.

A dal halott, de lelke itt lebeg,
Óriás lépetekkel jön szobámon át;
Tétován motoz bordáim közén,
Lágy ujjal veri szívem ablakát.

Szavának csak bús viszhangja támad,
Sivár börtön szívem s a szoba;
Néhány hang a lámpa láncán meghal
S ablakom nem tárul fel soha.

DARÁZS ENDRE.